

د "مخزن الاسلام" نولس (۱۹) قلمي نسخې

A Study of the nineteen Manuscripts of Makhzun-ul-Islam

عبدالکریم عامر*

Abstract:

The history of Pashtu literature witness a sharp hostility of the two contemporary ideologues that si Akhwand Darwiza and Peer Roashan. Although the rivals were the representing authorities of Shari'a and Mysticism respectively, and there has been several violent conflicts that shed the blood of the disciples from both side of the ideological borders. Makhzan-ul-Islam, authored by the cleric and ideologue Akhwand Darweza has been one of the most common book found in almost every home of the today's Khyber Pakhtunkhwa and FATA. Several manuscripts of this book has been explored. In this research paper the scholar has shared a detailed account and comparison of the 19 manuscripts found of "Makhzun-Ul-Islam".

د پښتو ادبياتو په قلمي ذخيره كښې تر ټولو زياتې نسخې د اخوند دروېزه (۱۰۲۸ ق مې) د كتاب "مخزن الاسلام" دي. چې د نړۍ په بېلابېلو، او د شخصياتو په ذاتي كتابتونونو كښې خوندي دي. استاد رفيع د "مخزن الاسلام" د قلمي نسخو په اړه ليكلي دي چې:

"د دې كتاب يوويشت قلمي نسخې يوازې د لندن په برېتېش ميوزيم او نورو كتابخانو كښې خوندي دي ... د دې كتاب ټولې نسخې يوله بله توپير سره لري."^(۱)

په ۱۳۵۴ ل كال (۱۹۷۵ء) يې په يوه مقاله كښې ليكلي وو چې تر ټولو كتابو يې زياتې نسخې موندلې كيږي هغه "مخزن الاسلام" دى. ده په خپله مقاله كښې د "مخزن الاسلام" د ۷۷ بېلو بېلو قلمي نسخو يادونه كړې وه.^(۲)

خلوېښت كاله نور تېر شوي دي، او زمونږ څيړونكو د پښتو ډېرې نسخې په گوته كړې دي، چې په هغو كښې د "مخزن الاسلام" نسخې هم شته. چې اوس يې شمېر په سوونو جوړيږي.

* Lecturer in Pashto, Government Degree College Loralai

وماته هم د پښتو نسخو د خپرلو په لړ کښې د مخزن الاسلام نسخې په مخه راغلې دي. چې د کتابونو د مینانو او علمي غړو په ذاتي نسخو پورې اړه لري. دغو شخصیاتو ماته د نسخې په خپرلو کښې هېڅ خنډ نه دی جوړ کړی، او په ډېر پراخ تندي یې د کار دپاره ماته حواله کړې دی. زه دغه لاندینی نولس (۱۹) نسخې د پښتو ادب خپرونکو ته په دغه نیت ورپېژنم، چې د پښتو ادب د قلمي نسخو په ذخیره کښې د نور زیاتوب سوب وگرځي. دا نسخې تر اوسه په پښتو ادبیاتو کښې نه دي ذکر شوي.

(۱): دا نسخه ۲۴ × ۱۴ کچه لري. چې متن یې ۱۸ × ۹ سنتی میتر دی. په یوه مخ کښې ۱۳ کرښې لري. کاتب یې ملا عبدالغني ولد ملا شېرخان کاسی دی. چې د دار الامان ملتان اوسېدونکی و. دا نسخه یې په پنجشنبه ۲۴ رجب ۱۱۷۰ ق = (۱۴ اپریل ۱۷۵۷ء) (۳) کتابت کړې ده. خط یې نسخ دی. چې خوندور دی. ډېره لویه نسخه ده. پر ژر کاغذ باندې په توره سیاھي لیکل شوي ده. عناوین یې په شنګرف باندې دي. درې کرښیزه جدول هم لري، چې دوه کرښیزه سور او یو کرښیزه تور دی. دا نسخه تر بسم الله وروسته داسې پیل کیږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحیم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای یې داسې دی:

”هذا نسخه الميمونة المباركة الشريفة المخزن الاسلام بلسان الافغانية مصنفه شيخ المشائخ دروبزه قدس سره العزيز. لاله الله محمد رسول الله“
ترقيمه:

”تمت تمام شد کتاب مخزن الاسلام بروز پنجشنبه بتاریخ بیست چهارم مه رجب المرجب سنه ۱۱۷۰ یک هزار و یک صد و هفتاد هجری مقدس صلی الله علیه وسلم، کتبه ملا عبدالغني ولد ملا شيرخان غفرالله لجميع المومنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات عرف افغان کاسي... ساکن دار الامان ملتان“

ليک دود:

(ف) د "ی، ی، دپاره، (ب، ت) د "به، ته" دپاره، کوم توري چې په پای کښې (ه) لري، هغه په بل توري يا يې په زور سره ليکي. (خ) د "خ" دپاره، (خما) د "زما" دپاره، ليکي.

تر دې وروسته يې (ه) فارسي هغه شعرونه راوړي دي. چې اکثره کاتبانو تکرار کړي دي.

لومړی مخ يې ډېر خوندور په شنه او سره رنگ سره جوړ کړی دی. تر نيم زيات مخ يې په گلانو نيولی، او پينځه کرښې يې د کتاب په کښې ځای کړي دي. ځای په ځای دا مخ څيرې شوی دی. د پينځمې کرښې يوه مصرعه نه لري. چې لومړی شعري يې په شنګر فاندې کښلی دی. په پای کښې کاتب خپل نوم په سره رنگ سره ليکي، د دروېزه او کلمه طيبه يې هم په شنګر فاندې ليکلې ده. د هرې غونډلې (جملې) په پای کښې په سره رنگ باندې ټکی، کله د (ه) کله د (ه) په رنگ ليکي، او کله يې د پاڼې په رنگ راوړي.

دا نسخه د مولوي رحمت الله مندو خپل په کتابتون (ډوب) کښې

خوندي ده.

(۲): دا نسخه ۵۰. ۲۳ × ۱۵ کچه لري. متن يې ۲۰ × ۱۱ سنټي

ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۲۱ کرښې ځای شوي دي. د سر او پای له نيمګړې ده. خط يې نسخ دی. د کتابت نېټه نه لري. د کاتب په اړه يې هم څه نه دي څرګند، ۱۵۵ مخونه لري. په توره سياهي پر خر کاغذ باندې ليکل شوي ده. دا نسخه تر بسم الله وروسته داسې پيل کيږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای يې داسې دی:

”ای مومنه! اکثر دين مې جمع کړی دی په دا کښې، بل غاړې مې شي خلاصې، لکرم فهم کاوه باندې اي طالبه، چې مې تمام کړ، دی په مثل خزانه، ځکه ما يې نامه مخزن الاسلام کړ.“

ترقيمه نه لري.

ليک دود يې داسې دی:

چې (پ) د (فه) په رنگ ليکي. (کښې) د (کښ) په شکل، (له) په (د توري) په سر کښې په گډ رنگ راوړي. (چې) د (چه) په رنگ کښې، (دی) د (دي) په شکل، (کونه) د (کون) په رنگ، (گ) د (ک) په رنگ، او (ف) هم ليکي، اولاندې دوه ټکي ورکوي.

دا نسخه ډېر اوږد والی لري. د کاتب خط بي خونده دی. د شنګرف ليکنې په کښې شته. خو هيڅ بنائست په کښې نشته. د پای مخ يې نيم لوېدلی دی. بي پوښه نسخه ده. دا نسخه د مولوي رحمت الله مندو خپل په کتابتون (ډوب) کښې خوندي ده.

(۳): دريمه نسخه ۲۳ × ۱۵ کچه لري. متن يې ۱۸.۵۰ × ۱۱.۵۰ سنتي ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۵ کرښې خای شوي دي. خط يې ثلث دی. د کاتب په اړه يې څه نه دي څرگند. د کتابت نېټه هم نه لري. ۲۸۴ مخونه لري. په توره سياهي پر ژر کاغذ باندې ليکل شوي ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندې کښل شوي دي. دوه کرښيزه جدول هم لري. چې په شنګرف باندې دی. ترېسم وروسته دا نسخه داسې پيل کيږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای يې داسې دی:

”ياد گيرد اميد که چون کافر مسلمانان ازین منفعت يابند بنده

را بدعاء نیک ياد دارند والله اعلم بالصواب“

ترقيمه يې داسې ده:

”هذا النسخة المباركة الشريفة المخزن الاسلام بلسان الافغانيه

مصنف شيخ المشائخ قدس سره العزيز“

ليک دود يې دا دی:

(ک) د گ دپاره، (چښتن) د څښتن دپاره، (خ) د خ دپاره، د

توري د پای (ه) په زور زېر سره څرگندوي، (دي) د دی دپاره، راوړي.

د کاتب خط بنه خونډور دی. توري يې په څرگنده توگه کنبلي دي. د مخونو دپاره يې له رکابونو کار اخيستی دی. د کاغذ او ليک له رويه د دولسمې هجري (۱۲) پېړۍ د پای زمانه بنکاري. پوښ نه لري. دا نسخه د مولوي رحمت الله مندو خېل په کتابتون (روپ) کنبې خوندي ده.

(۴): څلورمه نسخه ۲۴ × ۱۴ کچه لري. متن يې ۱۷.۵۰ × ۹

سنتي ميتړ دی. په يوه مخ کنبې يې ۱۳ کرښې ځای شوي دي. خط يې نسخ دی. چې خونډور دی. کاتب يې فاضل محمد ولد ملا عبدالغني کاسی دی. د کتابت نېټه يې ۱۱۵۵ ق = (۱۷۴۲ ع) (۴) ده. دا نسخه ۸۰ پاڼې، ۱۲۰ مخونه لري. په توره سپاهي پر څر کاغذ باندې ليکل شوي ده. عناوين يې په شنګرف (سره سپاهي) باندې کنبل شوي دي. درې کرښيزه په سره او توره سپاهي جدول هم لري. د هرې غونډلې (جملې) په پای کنبې څلور (۴) ټکي هم لري. د مخ دپاره يې له رکابونو کار اخيستل شوی دی. د سر له خوا نيمگړې ده. چې داسې پيل کيږي:

”نکته دوم در بيان صد و سي مسائل، هر چي سل دېرش

مسئلي زده کا، دغه خوی به د آدم شي، لارم شوی پر عورت پر مرونه“

پای يې داسې دی:

”مسلمانان ازین منفعت یابند بنده بدعا نیک یاد آرند والله اعلم بالصواب هذا نسخه الميمونة المباركة الشريفة المخزن الاسلام بلسان الافغانية مصنفه شيخ المشائخ دروبزه قدس سره العزيز و معلوم باد که جامع تالیف این کتاب کریمداد بن مخدوم دروبزه قدس سره العزيز“

ترقيمه يې داسې ده:

”تمت بعون الله تعالى كتاب مخزن الاسلام سنة ۱۱۵۵ کاتبه العبد المذنب النحيف الراحى رحمة الله المنان کاتب فاضل محمد ولد ملا عبدالغني“.

ليک دود:

(ب) د "به" دپاره، (چه) د "چې" دپاره، کوم توري چې په پای کنبې (ه) ولري، لکه، مرون دپای (ه) يې نه راوړي. (له، په) د توري په سر پورې راوړي. ځان ته جلا يې نه ليکي. (خ) د "خ" دپاره، (دي) د "دی"

دپاره، (ف) هم د (يې) دپاره راوړي. (کنړن) د "گنل" دپاره، (ک) د "گ" دپاره ليکي.

د کاتب فاضل محمد خط ډېر خوندور دی. توري ډېر څرگند کاري. په وئېلو کبني هيخ گرانې نه پېښوي. د پښتو په بنو کاتبانو کبني خپل ځای لري. د هري خبري دپاره يې پر خاص توري باندي پر سر سره کرښه کښلې ده. چې رنگ يې د تخلص يا نامه د علامت (رمز) دی. دا نسخه د مولوي رحمت الله مندو خېل په کتابتون (ږوب) کبني خوندي ده.

(۵): پنځمه نسخه ۲۵ × ۱۵ کچه لري. متن يې ۱۸ × ۱۰ سنتي ميتر دی. په يوه مخ کبني يې ۱۳ کرښې ځای شوي دي. خط يې ثلث دی. چې خوندور دی. د کاتب په اړه يې څه نه دي څرگند. د کتابت نېټه هم نه لري. ۱۹۴ پانې، ۳۸۸ مخونه لري. په توره سياهي پر خر کاغذ باندي ليکل شوي ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندي کښل شوي دي. جدول هم لري. چې درې کرښيزه دی. دوې سرې او يوه توره کرښه لري. چې داسې پيل کيږي:

”د قاريان، او پس چې پکښ مشر پکلون، هغه کس د و دريږي، خورلس حرف د شد دي، چه الف لام رايشي تر ورښيلي، الف لام بنومړ نشي، غه حرفون، ت، لث، لډال، زال، ر، نو...“

پای يې داسې دی:

”تر سري د سري رزق دی مقدم، که کنړي، چه پحرص سره زياتېږي، زيات ب نه شي، د يوې ستنې تر سقم، که هزار رنگ تلاش...“

ترقيمه نه لري.

ليک دود يې داسې دي:

(ک) د (گ) دپاره، (حکمون) د (حکموڼه) دپاره، (له، په) دپای (ه) نه لري، کوم توري چې په پای کبني (ه) لري، هغه د زور او زېر په رنگ کبني ليکي.

د دې نسخې د کاتب خط ډېر خوندور دی. په ډېر څرگندو ټکو يې کښلې ده. توري يې ډېر خوندور دي. پر تورو باندي زور زېر او پېښ (اعراب) هم راوړي. چې ټوله نسخه دغسې ده. چې په وئېلو کبني ډېره

آساني جوږوي. د هري غونډلي (جملې) او مصرعي په پای کښې څلور سره ټکي ليکي. او ډېر ځايونه پر خاص تورو باندې برسېره سره کښه هم ليکي. د کريمداد، او مصطفی محمد برخې هم لري. د بې خوندي خبره دا ده، چې دا نسخه د سر او پای له خوا نيمگړې ده. چې د کاتب دغه خوندور خط نه بڼي، چې د چا دی؟ د کاغذ له رويه د دولسمې (۱۲) هجري پېړۍ د پای د زمانې ده. لاسي پوښ لري. چې د مولوي رحمت الله مندو خپل په کتابتون (روڼ) کښې خوندي ده.

(۲): داشپرمه نسخه ده، چې ۲۵ × ۱۵ کچه لري. متن يې ۱۸ × ۱۰ سنتي ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۴ کرښې ځای شوي دي. خط يې نسخ دی. چې خوندور دی. د کاتب په اړه يې څه نه دي څرگند. کتابت نېټه هم نه لري. ۱۷۲ پاڼې، ۳۴۴ مخونه لري. په توره سياهي پر خر کاغذ باندې ليکل شوي ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندې کښل شوي دي. جدول هم لري. چې په دوه کرښيزه شنګرف کښل شوی دی. دا نسخه په پای کښې ۵۹ مخونه متفرقات لري. چې د بابو جان، کريم داد، شير محمد، رحيمداد، او خواجه محمد شعرونه په کښې ځای شوي دي. چې تر بسم الله وروسته داسې پيل کيږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم
دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم
پای يې داسې دی:

”مسلمانان ازین منفعت یابند بنده بدعا نیک یاد دارند والله اعلم بالصواب هذه نسخة المباركة الشريفة المخزن الاسلام بلسان الافغانیه مصنف شېخ المشائخ قدس سره العزيز“
د کاتب بې نامه ترقيمه يې داسې ده:

”بې چاره کاتب هر گوره گناه گار دی، د حبیب په روی يې و بخښې څښتنه، هم دې خپل ديدار ور نصیب کړې، له جمله و مومنانو، په هره زمانه کښې چې به دا کتاب ته گوري، يا يې لولي اميدوار دی، د نيکانو و دعاه، هر چې یاد يې په دعا کا، غه ياران دي خدای د عرش

تر سایه کاندي، چي به واره خلقه و خدای ته ودري حيرانه، لاله الا الله
محمد رسول الله.

ليک دود:

"(ک) د "گ" دپاره، (ڦ) د "ي، ی" دپاره، کوم توري چي په پای
کښي (ه) ولري، هغه نه راوړي. (ي) د "يې" دپاره، (چه) د "چي" دپاره،
(کښ) د "کښي" دپاره، (خنجي) د "چنجيو" دپاره، ليکي.

د کاتب خط خوندور دی. په وئېلو کښي گرانې نه پېښوي. توري
يې څرگند کښلي دي. د هرې مصرعې په پای کښي څلور پينځه سره ټکي
کښلي دي. د هر شاعر تر کلام له مخه بسم الله ليکي، تر دې له مخه "
بيان ديگر" په فارسي ورسره ليکي. او بيا د شاعر کلام د نثر په شان
ليکي، د ذکر سوو شاعرانو په ايسته "معجزه انحضرت صلى الله عليه
وسلم" هم لري. د ترقيمي تر کليمه طيبه لاندې بل چاهم کليمه طيبه
ليکلي ده. دا نسخه د مولوي رحمت الله مندوخل په کتابتون (روب)
کښي خوندي ده.

(۷): دا نسخه د سيد خير محمد عارف په کتابتون (کوټه) کښي
خوندي ده. چي د سر او پای له خوا نيمگړې ده. خط يې نستعليق دی. د
کاتب نوم او د کتابت نېټه نه لري. کوم يادابنتونه چي مې د دې نسخې
په اړه اخيستي وو، هغه لاس ته نه دي راغلي، د عارف صاحب کډې د ده
کتابونه هم سره بې درکه کړي دي، که خدای کول يوار بيا دا نسخه کتل
را څخه غواړي. ځکه مخونه او نور څه يې راته څرگند نه شو.

(۸): دا اتمه نسخه ۲۲ × ۱۴ کچه لري. چي متن يې ۱۷ × ۹
سنتي ميتر دی. په يوه مخ کښي يې ۱۳ کرښې ځای سوي دي. ۱۷۲ پاڼې
، ۳۵۳ مخونه لري. خط يې نسخ ته ورته ثلث دی. پر څرېخون کاغذ ليکل
شوي ده. د کاتب او کتابت په اړه څه نه لري. د پای له خوا يې يوه پاڼه يا
مخ نشته. د څرمنې گلداره پوښ لري، چي وروسته برسېره يې پر نيمي
باندي ټوکر هم اچول شوی دی. جدول او شنکرف (سور رنگ) چي يوه توره
کرښه او دوې سرې کرښې لري. مخونه يې رکابونه لري. تر بسم الله
وروسته داسې پيل کيږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم
دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم
پای يې داسې دی:

”ژمیشور و چون ثقیل تر میکرده د یک نقطه بر فوق او ویک نقطه”.
ترقیمه نه لري.

په سر کښې تر لومړۍ وروسته یوه پاڼه نشته. د سبحنک اللهم
خخه تر غیرک پورې د کریمداد شعرونه راغلي، بیا پر بل مخ د قل هو الله
شعرونه له یوې نیمې مصرعې وروسته پیل شوي دي. لومړۍ مخ يې تر
بسم الله له مخه د محراب رنگه گلداره کار لري. چې ډېر کار ورباندې
شوی دی. د کاغذ د کمبوت له جوړه يې څو مخونه له درو (۳) سره خواوو
خخه څه نور کاغذ ورباندې منبلولی دی.

ټول سر لیکونه يې په شنګرف باندې لیکل شوي دي. نوره
نسخه په توره سیاھي باندې په ډېره نښه توګه قلمي شوې ده. کاتب يې
ډېر د نښه خط خاوند دی. په مېنځ کښې دوه ځایه داسې څرګندېږي، چې
د یو چا مهر یا لیکنه يې له مخه ایستلې ده. د پای د څلورو مخونو
جدولونه هم لاسي دي، لیکې يې سمې نه دي کښل شوې. خو خط د دغه
کاتب دی.

د دې نسخې لومړۍ ۱۴۰ پاڼې په یوه خط دي. بیا ۸ پاڼې بل
چا په ډېر بې خونده خط باندې لیکلې دي. چې د خط کښې يې ۱۸ دي.
خط يې وور او شکسته دی. داسې ښکاري، چې دا پاڼې يې لويدلې او
دې کاتب يې بشپړېده کړي دي. له دغو اتو پاڼو وروسته بېرته دهغه
کاتب خط دی. د هرې مصرعې او غونډلې (جملې) په پای کښې څلور سره
ټکي لري.

په دې نسخه کښې د کریمداد ځني داسې نثري او نظمي برخې
شته، چې په چاپي مخزن الاسلام (۱۹۶۹ء تقويم الحق کاکاخيل) کښې نه
شته. دا نسخه له ما (عامر) سره خوندي ده.

(۹): دا نسخه ۲۳ × ۱۳ کچه لري. متن يې ۱۷ × ۹ سنتي میټر

دی. په یوه مخ کښې يې ۱۳ کښې ځای شوې دي. خط يې نسخ دی. چې

خوندور دی. کاتب یې فاضل محمد ولد ملا عبدالغني کاسی دی. د کتابت نېټه یې ۱۱۶۴ ق = (۱۷۵۰ء) (۵) ده. دا نسخه ۲۱۰ پاڼې، ۴۲۰ مخونه لري. په توره سیاھي پر خر کاغذ باندې لیکل شوې ده. عناوین یې په شنګرف (سره سیاھي) باندې کښل شوي دي. درې کرښه په سره او توره سیاھي جدول هم لري. د هرې غونډلې (جملې) په پای کې څلور (۴) ټکي هم لري. د مخ دپاره یې له رکابونو کار اخیستل شوی دی. د سراو پای له خوا بشپړه نسخه ده. د څرمنې توربخون پوښ لري. چې ښه ساتل شوې ده. چې داسې پیل کېږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحیم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای یې داسې دی:

”مسلمانان ازین منفعت یابند بنده بدعا نیک یاد آرند والله اعلم بالصواب هذا نسخه الميمونة المباركة الشريفة المخزن الاسلام بلسان الافغانية مصنفه شيخ المشائخ دروبزه قدس سره العزيز و معلوم باد که جامع تالیف این کتاب کریمداد بن مخدوم دروبزه قدس سره العزيز.“

ترقیمه:

”تمت بعون الله تعالى كتاب مخزن الاسلام سنة ۱۱۶۴ کاتب فاضل محمد ولد ملا عبدالغني کاسی بلده دار الامان ملتان.“

لیک دودیی دا دی:

(ب) د "به" دپاره، (چه) د "چې" دپاره، کوم توري چې په پای کېښي (ه) ولري، لکه، مرون دپای (ه) یې نه راوړي. (له، په) د توري په سر پورې راوړي. ځان ته جلا یې نه لیکي. (خ) د "خ" دپاره، (دي) د "دی" دپاره، (ف) هم د (یې) دپاره راوړي. (کنړن) د "کنل" دپاره، (ک) د "ک" دپاره لیکي.

پر دې نسخه باندې د "امیر محمد افغاني ۱۲۴۴ هـ" مهر هم څلور (۴) ځایه لگېدلی دی. دوه ځایه په بدل خط د رحمان بابا دا شعرونه هم لري:

که صورت د محمد نه وی پیدا :: پیدا کړې به رب نه وي دا دنیا

کل جهان د محمد په روی پیدا شو :: محمد دی د تمام جهان ابا
د کاتب فاضل محمد خط ډپر خوندور دی. توري ډپر خرگند
ليکي. په وئېلو کښې هيڅ گراني نه پېښوي. د پښتو په بنو کاتبانو کښې
خپل ځای لري. دا نسخه زما (عامر) په کتابتون کښې خوندي ده.

(۱۰): لسمه نسخه ۵۰. ۲۰ × ۱۵ کچه لري. متن يې ۱۶ ×
۱۰ سنتي ميټر دی. په يوۀ مخ کښې يې ۱۳ کرښې ځای شوي دي. خط
يې نستعليق دی. کاتب يې احمد بېگ دی. د کتابت نېټه نه لري. خو "
بوقت چاشت در ماه شوال بروز چهارشنبه" ورسره ليکلي دي. ۱۷۹
پانې، ۳۵۹ مخونه لري. په توره سياهي پر خر کاغذ باندي ليکل شوې
ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندي کښل شوي دي. درې
کرښيزه جدول هم لري. چې دوې په شنګرف يوه په توره سياهي کښل
شوې ده. چې تر بسم الله وروسته داسې پيل کېږي:

"بيان اول قصيدة امالي از تصنيفات امام حضرت امام محمد
اوسي رحمة الله.

په نامه د خدای آغاز کړم. اوس له دې علمه کلامه، دی رحمن
رحيم خدای دی. بله چار مې شي تمامه، دی بادشاه د بادشاهانو.."

پای يې داسې دی په هغه ليک دود کښې:

"دا معجزه د پاک رسول (ص) و، د فقير احمد پوښت و جوړول
هر چه ياد ي پدعا کاغه کسان دي پحرمت شي ف چه پر مونږ باند د نيکو
کواهي لين تمت تمام شد"

ترقيمه داسې ليکي، چې د کریمداد له برخې وروسته ده:

"تمت تمام شد مخزن الاسلام بوقت چاشت در ماه شوال بروز
چهارشنبه هرکه خواند دعا طمع دارم. زانکه من بنده گناه کارم. نوشته
بماند سیه بر سفید. نویسنده را نیست فردا امید"

تر دې وروسته د (در بیان تعداد ایام شهور سمه، او د فقير
احمد) برخه راوړي، بیا دا ترقيمه ورته ليکي:

"تمت تمام شد مخزن الاسلام بدست خط احمد بېگ. هرکه
خواند دعا طمع دارم. زانکه من بنده گناه کارم"

ليک دود يې داسې دی:

(ک) د (گ) دپاره، (پوښت) د (پښتو) دپاره، د (په-له) په پای کښې (ه) نه لري، پر نورو حروفو باندې يې راوړي. (کښ) د (کښې) دپاره، (چه) د (چې) دپاره، (خ) د (څ) دپاره، (ف) د (ی، ي، ې) دپاره، (باند) د (باندې) دپاره، راوړي.

په دې نسخه کښې له هرې مصرعې وروسته څلور ټکي (: : :) سره او يو ژر ټکی لري. رکابونه لري. عناوين يې په شنګرف باندې کښل شوي دي. په جدول کښې هم د ژر رنگ کار لري. پر زیاتو مخونو باندې پر ځی باندې خوندور تور، سره او په ژر رنگ باندې گلان لري. اوبه ور رسېدلې دي. اوبڅو (چينجيو) هم وهلې ده. ځيني پانې يې نه جلا کيږي. د گتې خور (پوښ) لري. نسخه يې د مير حيدر کندهاري د زوی شېخ احمد (آغا صاحب) په کتابتون بوري (لورالهي) کښې خوندي ده.

(۱۱): يوولسمه نسخه ۲۳ × ۱۶ کچه لري. متن يې ۱۸ × ۱۰ سنتي ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۴ کرښې ځای شوي دي. خط يې نسخ دی. کاتب او د کتابت نېټه نه لري. ۱۶۹ پاڼې، ۳۳۸ مخونه لري. په توره سياهي پر خړ کاغذ باندې ليکل شوي ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندې کښل شوي دي. ساده ده جدول نه لري. د بې ترتيبې له جوړه داسې پيل کيږي:

”ي مکسوره وي، هم پر دا پر لوستلی بويه. که اوه حرفه د وروسته پسي راشي، دغه حرفونه صاد، ضاد، او قاف، ف، خ، هم هسي عين وي. ط، ظ وي، لکه مرصاد وي يا قرطاس وي. يا فرقت وي“

پای يې داسې دی:

”مي شود و شود و مهمله چون ثقيل ميکردد جز مک مرکب در تح. ایراد که مي آيد و شود و زما معجمه چون ثقيل ميکردد سه نقطه بر فوق. او نهاده ژمي شود و چون ثقيل تر کردد يک نقطه بر فوق و. در تحت او نهاده رمي شود و ش معجمه چون ثقيل ميکردد يک نقطه بر فوق و يک در تحت او نهاده بن مي شود بدان اي عزيز که در ا. افغاني شعراي چند مبالغه کرد و رعایت حروف و کلمات نداشت. و فقير را حجد

نبوه مگر اين قدر که شعر لذیذ نمايد امید از کافر مسلمانا... که اين عاصي را بدعا جز ياد آورند “

ترقيمه نه لري.

ليک دود (املا) يې داسې ده:

(ک) د گ دپاره، (خ) د خ دپاره، (ي) د ي دپاره، (م) د مې دپاره، (کښ) د کښې دپاره، کوم توري چې په پای کښې (ه) يا (ي) ولري، هغه نه ورسره راوړي. په زور زېر يې څرگندوي. لکه (هس) د هسې دپاره، (بوی) د بويه دپاره، راوړي. (له، په) د پای (ه) نه لري. پر نورو حروفو برسيره يې راوړي. (لک) د لکه دپاره، (چه) د چې دپاره، (ي) هم راوړي، او لاندې دوه ټکي ورسره ليکي.

په دې نسخه کښې تر هرې غونډلې (جملې) وروسته گول (ه) په سره رنگ او په میان کښې تور ټکی لري. د مخونو دپاره يې له رکابونو کار اخيستل شوی دی. بې ترتيبه نسخه ده. داسې بنکاري، چې وروسته صحاف سره بې ډوله کړې ده. د کاتب خط ډېر خوندور نه دی. خو په وئېلو کښې مشکل نه پېښوي. توري يې غټ غټ کښلي دي. د سر له خوا نيمگړې ده. د کاغذ کومه برخه چې لوبدلې ده. هغه يې د نورو کاغذانو په مرسته سره منلولی دی. خور (پوښ) نه لري. وروسته آغاصاحب گتې پوښ وراچولی دی. نسخه يې د مير حيدر کندهاري د زوی شېخ احمد (آغا صاحب) په کتابتون لورالهي کښې خوندي ده.

(۱۲): دوولسمه نسخه ۲۸ × ۱۹ کچه لري. متن يې ۲۱ × ۱۴ سنتي ميتر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۴ کرښې خای شوي دي. خط يې نسخ دی. کاتب او د کتابت نېټه نه لري. ۱۶۴ پاڼې، ۳۲۸ مخونه لري. په توره سياهي پر سپين کاغذ باندې ليکل شوي ده. عناوين يې په شنگرف (سره سياهي) باندې کښل شوي دي. دوه کرښيزه د شنگرف جدول لري. د سر او پای له خوا نيمگړې ده، چې داسې پيل کيږي:

”بنادي کرم مومنانو، په دا زيري و نازيږی... هغه کښ چې يې د حق ثنا وئېله. د اثنا شوله... لکه نبي وو پورته تللی. و بنه خدای ته... کښې

ور څخه نه وه. دا کلام وو د نبي تر خوله... چي ما په خوله څه کړي. په دا ژبه ما “

پای يې داسې دی:

”دی په مثل خزینه دی ځکه ما يې نامه مخزن الاسلام کړ“

ترقيمه نه لري. ليک دود (املا) يې داسې ده:

(ي) د يې دپاره، (مرون) د مرونه دپاره، (نشث) د نه شي دپاره، (لعذاب) د له عذاب دپاره، (خ) د خ دپاره، (خداي) په دې رنگ ليکي. (چه) د چي دپاره، (سترک) د سترگي دپاره، (ک) د گ دپاره، (لک) د لکه دپاره، (ث) د ي، ي، دپاره ليکي.

د دې نسخې د هرې مصرعې په پای کښې سور تکی اچول شوی دی. اوبو وهلي ده. پانې يې نه جلا کيږي. کاغذ يې هم داسې پنډ دی. چي له کومه مخه مښتي کاغذ جلا شوی دی. د هغه څه برخه پر تورو مښتي پاته شوې ده. چي توري يې سم نه لوستل کيږي. کوم مخونه چي يې نه دي مښتي، په هغو کښې د کاتب خط خوندور ښکاري. توري يې غټ ليکلي دي. دانسخه هم ډېره لويه ده. پانې يې زياتره خواري شوې دي. چي د ناپوهانو د بي غوري حال وايي، چي په لاسونو کښې يې بي ډوله شوې ده. وروسته د گټي پوښ وراچول شوی دی. نسخه يې د مير حيدر کندهاري د زوی شېخ احمد (آغا صاحب) په کتابتون لورالهي کښې خوندي ده.

(۱۳): دا نسخه ۲۴ × ۱۶ کچه لري. متن يې ۲۱ × ۱۱ سنټي

ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۳ کرښې ځای شوې دي. خط يې نسخ دی. کاتب او د کتابت نېټه نه لري. ۱۸۴ پانې، ۳۶۸ مخونه لري. په توره سياهي پر خر پنډ کاغذ باندي ليکل شوې ده. عناوين يې په شنګرف (سره سياهي) باندي کښل شوي دي. جدول هم لري. بشپړه نسخه ده، چي ډېره ښه ساتل شوې ده؛ داسې پيل کيږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم“

پای يې داسې دی:

”دوی هم وارہ پرهیزگار عبادتی و. هم په نیت د غزا ووسره ټول شوي. کافرکی د بل غوڅ کړو، سکه ننگ یې باندہ دی پر سنیانو، هر چې د امام یاران څوک دینہ“

ترقیمہ نۀ لري. لیک دود (املا) یې داسې دی:

(خ) د ځ دپاره، (ک) د گ دپاره، (زموڼږ) د زموڼږ دپاره، (کښ) د کښې دپاره، (په، له) د پای (ه) نۀ لري، په بل توري پورې یې راوړي، (مومنان) د مومنانو دپاره، کوم توري چې په پای کښې (ه) (ي) (و) ولري، هغه نۀ لیکي. زور او زبر هم نۀ ورسره راوړي. (کاپر) ځای په ځای د (کافر) دپاره، لیکي.

د هري مصرعې وروسته سور ټکی، یا تور ټکی لیکي. د دې نسخې کاتب د بنه خط خاوند دی. توري یې غټ لیکلي دي. په وټلو کښې گراني نۀ پېښوي. د سر او پای له خوا یې پانوته بل نری کاغذ هم ور کړل شوی دی. چې له لوبدلو خوندي شوې دي. د څرمنې پوښ لري. رنگ یې خر ته ور نژدې دی. په وزن باندي ډېره درنه نسخه ده. په حجم دومره نۀ ده. چې د کاغذ یا د څرمنې وزن دی. دا نسخه د کتابونو سوداگر مولوي عظمت الله سره په (کوټه) کښې خوندي ده.

(۱۴): دا څوارلسمه نسخه ده، چې ۲۰.۵۰ × ۱۵ کچه لري. متن یې ۱۴ × ۹ سنتي میتر دی. په یوه مخ کښې یې ۱۳ کرښې ځای شوې دي. خط یې نسخ دی. کوم فارسي متن چې راوړي، هغه یې په نستعلیق کښې دی. کاتب یې (سید) ابراهیم د سید یعقوب زوی، د سید عبدالکریم نمسی دی. د کتابت نېټه یې ۱۱۴۸ ق = (۱۷۳۵ء) (۲) ده. چې ۱۷۱ پانې، ۳۴۱ مخونه لري. په توره سیاھي پر خر کاغذ باندي لیکل شوي ده. عناوین یې په شنګرف (سره سیاھي) باندي کښل شوي دي. دوه کرښیزه جدول هم لري. چې رنگ یې زرغونه ته ورنژدې دی. بشپړه نسخه ده، بنکاري داسې چې د سر له خوا یوه پانہ نۀ لري. دا نسخه داسې پیل کیږي:

”سبحانک اللهم و بحمدک، پاکي ستاده پاکه خدایه. چې راغلي ده له ځایه. کل ثنا ده ستا لائقه. اي خالقہ راهنمایه. و تبارک

اسمک و تعلی جدک. نوم د دی له برکته. ستا غناده له رفعته. بل
خبستن بی تانه نشته. نه به وشي تر قیامتہ."

پای یی داسی دی:

"په ناحقه یی ژوندون دی. ای تاریکه بل مذهب غوچه موارشه
خو در وکسی، مگر په غضب بی گرفتار شینه. ای تاریکه شوک ناتمام
ملعون. غوچه خه سحر دی وکړ، چې مرید دی شوی جونه.

تر دی وروسته فارسی متن دی، چې پای یی دا دی:

مگر این مقدار که اندک و بیش سخن موزون گردد تا سامع را
لذیذ نماید و مهمات اهم دین را بنا بر جمعیت یاد گیرد. امید که کافر
اهل اسلام ازین بهره...مصنف را بدعا ایمان یاد فرماید"

ترقیمه یی داسی ده:

"تمت تمام از دست (سید) ابراهیم بن سید یعقوب بن سید
عبدالکریم سنه ۱۱۴۸ هـ"

دا نسخه داسی لیک دود لري:

(ای) د (ای) دپاره، کوم توري چې په پای کبسي (ه) ولري، هغه نه
راوړي، یا یی د بل توري په سر کبسي راوړي، یا یی په (زور) سره
خرگندوي لکه (خشو = خه شو) (لک = لکه) (قلمون = قلمونه). (ک) د (گ)
دپاره، (خ) د (خ) دپاره، (ی) د (ی) دپاره، (چه) د (چي) دپاره، (کبسي) د
(کبسي) دپاره، راوړي.

دا نسخه د هرې مصرعې په پای کبسي درې څلور د شنګرف (سره)
رنگ) ټکي لري. پر څو مخونو باندي په سره، ژپ، او زرغونه ته نزدې رنگ
باندي گلان هم جوړ شوي دي. داسې بنکاري چې دودانو او گړځونو توره
کړې ده. چې د داسې حجرو برخه ځان خرگندوي، چې هلته د اورونو بلولو
سلسله وه. په دودونو باندي د کاغذونو ځی توري شوي دي.

د دي نسخې کاغذ د نورو په مرسته ځای په ځای بشپړ شوی
دی. په پیل کبسي لومړي څلور، اووه، اته، نهه، لس مخونه جدول نه
لري. داسې بنکاري، چې بل کاتب کبلي دي. خو تر سید ابراهیم یی خط
نور هم خوندور دی. د نهمې (۹) او لسمې (۱۰) پاڼې، یعنی له ۱۷م څخه

تر ۲۰ م مخه پوري په بيل خط دي، چې ډېر بې خونده نستعليق دی. د يوه مخ پر حاشيه باندي د مياشتو نومونه (لمريز- اسد، سنبله، ميزان او نور...) هم راوړل شوي دي. او جلا جدول يې ورته جوړ کړی دی. پر حاشيو باندي پر ځينو مخونو باندي ليکنې لري. چې اوس د وئېلونۀ دي. د کاتب د نامه تر مخ کونج پرې شوی دی. او بنايي چې (سيد) توری يې لوېدلی وي. ځکه ما په کوسينو کبني له ځانه ورسره کبلی دی. د مخونو دپاره رکابونه لري. نسخه يې د مير حيدر کندهاري د زوی شېخ احمد (آغا صاحب) په کتابتون لورالتي کبني خوندي ده.

(۱۵): پنځلسمه نسخه ۲۳ × ۱۵ کچه لري. چې متن يې ۱۲ × ۹ سنتي ميټر دی. په يوه مخ کبني يې ۱۲ کرني خای شوي دي. ۱۹۶ پاڼې، ۳۹۱ مخونه لري. خط يې نسخ دی. چې خوندي نۀ دی. پر خرېخون کاغذپه توره سياهي ليکل شوي ده. د کاتب نوم يې ملا خاتول ميرزي دی. چې د ملا چارشنې زوی او د محمد نمسی دی. د کتابت نېټه يې ۲۵ م شوال ۱۱۷۸ ق = (۱۷ اپريل ۱۷۲۴ء) (۷) ده. د پای له خوا يې د ترقيمي څۀ برخه پرې شوې ده. په سر کبني څۀ گلداره برخه لري. چې بسم الله يې په کبني کبلي ده، خود اوبو له جوړه يې سياهي سره گډه شوې او يوه زی يې لوېدلي ده. په دوو سرو کرنيزه جدول کبني کبلي شوې ده. مخونه يې رکابونه لري. تر بسم الله وروسته داسې پيل کيږي:

” په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحيم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای يې داسې دی:

” اکثر دين مې جمع کړی دی، په دا کبني، بله غاړه دي شي خلاصه، لکه فهم مې باندي وکړ، اې طالبه په آخر چې مې تمام کړ، دی په مثل خزينه دی ځکه ما يې نامه مخزن الاسلام کړ.”

ترقيمه يې داسې ده:

” تمت بعون الله تعالى النسخة الشريفة مخزن الاسلام به دست خط ملا خاتول بن ملا چارشنې بن محمد از قوم ميرزي ساکن کچ تحرير

يافت بيست پنجم مه شوال المکرم سنه يک هزار و يک صد و هفتاد و هشت هجري.

الهي بيا مرز سه بنده را مصنف.....“

ليک دود يي داسي دي:

(ک) دگ دپاره، خ د (ح) دپاره، چه د (چي) دپاره، م د (مي) دپاره،

دي د (دي) دپاره، کوم توري چي په پای کښي هلري هغه نه راوړي.

په سر پرې قلم يي کښلي ده. د کاتب خط بنه دي. توري يي يوله

بله ليري کښلي دي. چي په وئبلو کښي گراني نه پښوي. پر ځيني پانيو

يي په پښتو ژبه حاشيه هم راغلي ده. چي د بل چا خط ښکاري. د کاغذ

هم کوم مخونه چي پرې شوي دي، هغه يي د بل کاغذ په مرسته بېرته

سره مښلولي دي. تور د څرمنې پوښ لري، ډېره بنه ساتل شوې ده. چي له

ملا عبدالرشيد ميرزبي سره په کاکړ خراسان کښي خوندي ده.

(۱۶): شپاړسمه نسخه ۲۸ × ۱۶ کچه لري. چي متن يي ۲۱ ×

۱۰ سنتي ميتر دي. په يوه مخ کښي يي ۱۳ کرښي ځای شوي دي. ۱۶۹

پاني، ۳۳۷ مخونه لري. خط يي نستعليق دي. چي ډېر خوندور دي. پر

خر ښوي کاغذ باندي په توره سياهي ليکل شوې ده. د کاتب نوم يي ملا

دوران ميرزبي دي. چي د مرغې اوسېدونکی و. د کتابت نېټه يي ۱۰ م

شعبان ۱۱۲۲ ق = (۲۲ جولايي ۱۷۴۹ء) (۸) ه. د سر له خوا يي څو پاني

لوېدلې دي. په پای کښي بشپړه ده. په درې کرښيزه جدول کښي کښل

شوې ده. چي دوه يي په شنکرف او يوه کرښه يي په تور رنگ ده. مخونه

يي رکابونه لري. چي داسي پيل کيږي:

”امام اعظم اقوال دي، دروېزه په کتابونو کښي ليډلي، هر چي

امر و نهي نه کا شيطانان دي، دوی دائم ناست پر شور و شر دي.

پای يي داسي دي:

”فهم کاوه باندي اي طالبه، چي مي تمام کر، دی په مثل خزانه

دی، ځکه ما يي نامه مخزن الاسلام کر.“

ترقيمه هم لري:

”تمام شد مخزن الاسلام در مسجد فقير محمد بوقت عصر بدستخط ملا دوران فقط ميرزي ساکن مرغه دهم شعبان المعظم ۱۱۶۲ هجري سنه سنه سنه“.

ليک دود يې داسې دی:

کوم توري چې په پای کښې (ه) لري، هغه نۀ راوړي، لکه (مړون = مړونه)، خ د (خ) دپاره، ک د (گ) دپاره، چه د (چې) دپاره، لک د (لکه) دپاره، د (ي) رنگ کله کله د (ف) په رنگ کښې راوړي. کوم ټکي چې پر حرفونو اچوي، هغه ډېر سره جلاوي، څرگند وي. م د (مې) دپاره، کښ د (کښې) دپاره راوړي.

د دې لويي نسخې د کاتب خط ډېر خوندور دی. په ډېره بڼۀ توگه يې په سر پرې قلم ليکلي ده. پر زياتو حرفونو باندي يې برسېره د سرۀ رنگ نری. کږه کرښه هم کښلې ده. او ترقيمه يې ټوله په سرۀ خط راوړې ده. چې ځای په ځای يې سياهي ته تاوان رسېدلی دی. کاغذ يې هم د ټوټو په مرسته بشپړ کړی دی. پر ډېرو مخونو باندي يې په بل نري تور خط باندي حاشيه هم کښل شوې ده. چې اکثره پښتو ده. ځای په ځای د فارسي شعرونه هم ورته کښلي دي. چې په ډېر گډوډ خط دي، د لوستلو نۀ دي.

يو ځای ورته کښلي دي (اين کتاب از صندوق ملا ديدار اخوند)

دا نسخه ژربخون د څرمنې خور (پونښ) لري. چې د سر له خوا لوېدلی دی. او د پای له خوا روغ دی. له ملا عبدالرشيد ميرزې سره په کاکړ خراسان کښې خوندي ده.

(دا يادښتونه ما د ملا عبدالرشيد په کور کښې په لسمه جنوري

کال ۲۰۰۹ء کښې اخيستي ؤ)

(۱۷): دا زما تر نظر تېره شوې اوولسمه نسخه ده، چې ۲۴ × ۱۵

کچه لري. متن يې ۱۹ × ۱۱ سنتي ميټر دی. په يوه مخ کښې يې ۱۳ کرښې ځای شوې دي. ۲۲۵ پاڼې، ۴۴۹ مخونه لري. خط يې نسخ او نستعليق دی چې ډېر خوندور دی. پر څر کاغذ باندي په توره سياهي ليکل شوې ده. د کاتب نوم يې عبدالواحد دی چې د ملا شير خان زوی

دی. دکتابت نېته یې ۹ شوال ۱۱۳۳ ق = (۳ اگست ۱۷۲۱ ع) (۹) د. په درې کرښیزه جدول کښې کښل شوي ده. چې دوه یې په شنګرف او یوه کرښه یې په تور رنگ ده. مخونه یې رکابونه لري. چې داسې پیل کیږي:

په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم
دی رحمن رحیم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم
پای یې داسې دی:

”امید که چون بسیار مسلمانان ازین منفعت یابند، بنده را به دعای نیک یاد آرند“

ترقیمه یې داسې ده:

” هذا النسخة المباركة الشريعة المخزن الاسلام، بتاريخ نهم ماه شوال المكرم سنة ۱۱۳۳ کاتب عبدالواحد ولد ملا شېر خان غفرالله لهما و الجميع المؤمنين و المؤمنات..“

تور د څرمنې پوښ لري. چې نسخه یې ښه خوندي کړې ده. د سر او پای له بشپړه نسخه ده. د کاتب خط ډېر ښه دی. د نسخ او نستعلیق دواړه لیکنې یې خوندي دي. د پښتو متن یې په خط نسخ او سر لیکونه یې په نستعلیق خط راوړي دي.

ما چې تر اوسه د مخزن الاسلام څومره نسخې لیدلي دي، تر دې ټولو د عبدالواحد خط ډېر زیات دی، په کوم حسن زاویه چې لیکنه کوي، هغه د بل ډېره کمه په برخه شوي ده. نسخه یې له ملا سلام اخوند سره په قلعه سیف الله کښې خوندي ده.

(۱۸): دا اتلسمه نسخه ۱۴ × ۲۵ کچه لري. چې متن یې ۱۸ × ۹ سنتي میتر دی. په یوه مخ کښې یې ۱۳ کرښې خای شوي دي. ۱۸۰ پاڼې، ۳۵۹ مخونه لري. خط یې ثلث دی. د مېنځنۍ درجې حیثیت لري. پر خړ کاغذ په توره سیاڼي کښل شوي ده، چې د کاتب نوم نه لري. د کتابت نېته یې هم نه شته. د یوې کرښې تور جدول هم لري، چې داسې پیل کیږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم
دی رحمن رحیم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم“

پای یې داسې دی:

”اکثر دین م جمع کړې دغه پدا کښې، بل چه غارځ مځ شځ
خلاصځ، لکرم فهم کاوه باندځ اف طالبه، چځ مځ تمام کړ، دځ په
مثل خزینه، ځکه ماځ نامه مخزن الاسلام کړ“

(ځ) د "ی، ی" دپاره، کوم توري چې په پای کښې (ه) لري، هغه
په بل توري یا یې په زور سره لیکي. د پای (ه) نۀ ورسره راوړي. (خ) د "خ
" دپاره، (ک) د (گ) دپاره لیکي.

دا نسخه نۀ ساتل شوي ده. د سراو پای له خوا بشپړه ده، خړ
پوښ لري، چې د ټوکراو کاغذونو په مرسته جوړ شوي دي. د دیارلسمې
هجري پېړۍ د سرد نیمايي په وخت کښې لیکل شوي ښکاري. په پای
کښې د رحمن بابا، شېر محمد کلام هم لري چې له جلال الدین صحاف
سره په کوټه کښې مالیدلې ده.

(۱۹): دا نولسمه نسخه ۲۲ × ۱۵ کچه لري. چې متن یې ۱۹
۱۰ × سنتي میټر دی. په یوه مخ کښې یې ۱۴ کرښې ځای شوي دي. ۱۷۲
پانې، ۳۵۱ مخونه لري. خط یې نسخ دی. د ښې درجې خط لري. پر خړ
پنډ کاغذ په توره سیاھي کښل شوي ده، عناوین یې په شنګرځ باندې
دي. گلان په ژر رنگ په کښې جوړ شوي دي. کاتب یې محمد خان
میرزی دی، چې د ملا دادو اخوندزاده زوی و. د کتابت نېټه یې روزه
۱۲۱۳ ق = (فروري ۱۷۹۹ء) (۱۰) ده، چې په توجګي نومي ځای یې پای
ته رسولې ده. دوه سره کرښیز جدول هم لري، چې تر بسم الله وروسته
داسې پیل کیږي:

”په نامه د حق آغاز کړم :: اوس له حق سره به راز کړم

دی رحمن رحیم خدای دی :: د طاعت قدم به ساز کړم

پای یې داسې دی:

”په اخر چې مې تمام کړ دی په مثل خزینه دی ځکه ما یې نامه

مخزن الاسلام کړه“

ترقیمه یې دا ده:

” این نسخه شریفه مخزن الاسلام في شهر رمضان المبارک سنه ۱۲۱۳ هجرية النبوية بمقام توجکي، صورت اتمام پذیرفت، کتبه العبد محمد خان الميرزي بن ملا دادو اخوندزاده “

ليک دود يې داسې دی:

ک د (گ) دپاره، (ي) د (ی، ی، ی، ی) دپاره راوړي. خ د (خ) دپاره، سود (خو) دپاره، راوړي. په دې د زور زېر ډېر استعمال شوی دی، کوم توري چې په پای کښې (ه) لري، هغه نۀ ليکي.

په دې نسخه کښې پر ځی باندي د رحمان بابا شعرونه هم راغلي دي. چې پر هر مخ باندي يو شعر ليکي، دا شعرونه په خط نستعليق دي. ځای په ځای و شعر ته معنوي سر ليک هم ورکوي، چې په عربي ژبه دی. د کاتب خط ډېر خوندي دی. په سر پرې قلم يې ليکلي ده. د رحمان بابا له شعرونو سره په ژر او سره رنگ باندي ځای په ځای گلان هم جوړ شوي دي. د سر او پای له بشپړه نسخه ده، چې تور د څرمنې پوښ لري. په دې پوښ کښې هم گلان جوړ شوي دي. نسخه ډېره ښه ساتل شوې ده. زما په ليدلو ښو نسخو کښې يوه دا هم شمېرم. چې له ملا باز خان اخوند سره په قلعه سيف الله کښې خوندي ده، وايي، چې محمد خان ميرزی زما په نيکه گانو کښې دی، دا نسخه د ده له وخته زمونږ په کورنۍ کښې خوندي ده.

د نسخو د ليک قمري کلونه	=	عيسوي کلونه
۹ شوال ۱۱۳۳ ق	=	۳ اگست ۱۷۲۱ ء
۱۱۴۸ ق	=	۱۷۳۵ ء
۱۱۵۵ ق	=	۱۷۴۲ ء
۱۰ شعبان ۱۱۶۲ ق	=	۲۶ جولايي ۱۷۴۹ ء
۱۱۶۴ ق	=	۱۷۵۰ ء
۲۴ رجب ۱۱۷۰ ق	=	۱۴ اپريل ۱۷۵۷ ء
۲۵ شوال ۱۱۷۸ ق	=	۱۷ اپريل ۱۷۶۴ ء
روزه ۱۲۱۳ ق	=	فروري ۱۷۹۹ ء

حوالي

- (۱) رفيع، حبيب الله - د پښتو پخوانۍ تذکرې - کابل چاپ، ۱۳۵۰ ل، مخ- ۲۳
- (۲) رفيع، حبيب الله - پښتو خپرنې، د پښتو قلمي نسخې، کابل چاپ، ۱۳۵۲ ل، مخ ۳۸۰.
- (۳) هاشمي، عبدالقدوس - تقويم تاريخي - اداره تحقيقات اسلامي اسلام آباد - ۱۹۸۷ء چاپ دويم، مخ ۲۹۳.
- (۴) هم دغه کتاب، مخ 289
- (۵) هم دغه کتاب، مخ ۲۹۱
- (۶) هم دغه کتاب، مخ ۲۸۷
- (۷) هم دغه کتاب، مخ ۲۹۵
- (۸) هم دغه کتاب، مخ ۲۹۱
- (۹) هم دغه کتاب، مخ ۲۸۴
- (۱۰) هم دغه کتاب، مخ ۳۰۴.